

Zpráva z mezinárodní letní školy pro N/neslyšící a nedoslýchavé studenty a jejich učitele v Telči

V Univerzitním centru Telč proběhl první ročník mezinárodní letní školy pro N/neslyšící a nedoslýchavé studenty a jejich učitele z plánované série tří letních škol.

Letní škola proběhla ve dnech 26. 6. – 2. 7. 2022 v Univerzitním centru Telč Masarykovy univerzity. Této akce se zúčastnilo celkem 31 neslyšících a nedoslýchavých účastníků z řad studentů vysokých a středních škol a členů asociací mladých neslyšících a nedoslýchavých osob z České republiky, Polska, Itálie, Slovenska a rovněž zástupci Evropské unie neslyšící mládeže se sídlem v Bruselu. Účastnily se taktéž slyšící a neslyšící učitelky a lektorky z Česka a z Polska, které se ve své práci věnují především jazykovému vzdělávání studentů se sluchovým postižením na různých úrovních vzdělávání.

Akce proběhla díky projektům *EU Lang LangSkills II* (2021-1-CZ01-KA220-HED-000023473) a *Telč 22* (2022-1-CZ01-KA153-YOU-000070171). Koordinátorem byla v obou projektech Masarykova univerzita, partnery byly Katolická univerzita Jana Pavla II. v polském Lublinu, Sienská škola svobodných umění v Itálii, Evropská unie neslyšící mládeže se sídlem v Bruselu a Asociace mladých neslyšících a nedoslýchavých osob z Česka (Czech Deaf Youth – CDY), Polska (Stowarzyszenie Mówiących Osób Niedosłyszących i Użytkowników Implantów Słuchowych – SUITA) a Slovenska (Slovenská asociácia klubov mladých nepočujúcich – SAKMN).

Letní škola zahrnovala akademický i kulturní program. Lektory studentského i učitelského programu byli zkušení slyšící a neslyšící školitelé. Akademický program spojovala linie rozvoje autonomních a seberegulačních schopností účastníků především pro studium jazyků. Hlavními nástroji byly sebereflexe a sdílení. Studenti byli vedeni k reflexi svého dosavadního učení a osvojování si jazyků. Měli také prostor pro zamyšlení nad způsobem, jak při učení obvykle postupují a co jejich volby ovlivňuje. Během jedné dopolední aktivity například dostali několik jazykově didaktických úkolů a návrhy různých možností, jak při plnění zadaných úkolů postupovat. Po vyhodnocení zvládnutí jednotlivých úkolů studenti reflektovali, které postupy pro ně byly nové, které jim vyhovovaly a dovedly je efektivně k úspěšnému cíli. Měli rovněž možnost vyzkoušet si dotazník zaměřený na zjišťování učebních stylů a preferencí, který byl upraven pro potřeby neslyšících a nedoslýchavých osob.

Cílem této aktivity bylo povzbuzení reflexe nad strategiemi vlastního učení. Tyto a podobné aktivity umožňují studentům jednak rozvoj metakognitivních a seberegulačních strategií a současně rozšíření palety konkrétních postupů a technik, které mohou při učení použít.

Možná vyvstává otázka, proč jsou podobné aktivity a celá letní škola pro neslyšící a nedoslýchavé studenty s důrazem na přístupy k učení cizích jazyků vůbec potřebné a relevantní. Studenti se sluchovým postižením tvoří nepříliš početnou skupinu a jejich specifická situace tedy nemusí být širší veřejnosti známa. Je proto namístě v krátkosti shrnout, že sluchové postižení s sebou přináší řadu omezení a specifik v jazykovém vývoji a následně při učení se mluvených (psaných) jazyků. To v důsledku ovlivňuje celý vzdělávací proces a omezuje učební příležitosti, které jsou těmto osobám k dispozici. Je tak například velmi obtížné až nemožné nalézt běžný jazykový kurz, který by byl těmto studentům přístupný, nebo se zapojit do praktických či studijních stáží v rámci programů jako je Erasmus+ a do jiných vzdělávacích akcí a možností.

Program letní školy si záměrně zvolil za nosnou osu rozvoj autonomie, neboť neslyšící a nedoslýchaví studenti projevují v souvislosti s jazykovým omezením, ale také předchozími vzdělávacími zkušenostmi, menší míru autonomie, a naopak vyšší závislost na učiteli a řízeném učení. Pocit frustrace a neúspěchu stejně jako opakované narážení na bariéry mohou narušovat sebejistotu učících se jedinců a projevují se negativně v oblasti afektivních faktorů při osvojování cizích jazyků. Proto se jeví jako zásadní vytvářet přístupné mezinárodní vzdělávací aktivity, které nabízejí přirozenou příležitost pro využívání cizích jazyků, možnost prožívat úspěch při plnění zadaných aktivit a vytvářet si tak pozitivní prožitky, a zároveň získat prostředky pro rozvoj autonomie.

Součástí kulturního programu byly na počátku týdne především seznamovací aktivity, jejichž účelem bylo vzájemné promíchání účastníků napříč ovládanými jazyky, kulturami, úrovněmi sluchového postižení a využívanými komunikačními prostředky. Velký důraz byl věnován poznávání kultury neslyšících, například v rámci kulturního večera nebo minikurzu českého znakového jazyka, ve kterém měli účastníci také příležitost porovnávat svoje národní znakové jazyky.

Podnětnou aktivitou byla městská hra, kdy se účastníci seznamovali s historickým městem Telč a jeho zajímavostmi. Společné plnění úkolů v různorodých skupinách vyžadovalo využití všech dostupných komunikačních

prostředků, což bylo praktickou ukázkou funkčnosti cíle učení se jazyka či jazyků v rámci konceptu mnohojazyčnosti. V daném případě se navíc jednalo o jazyky různých modalit (mluvené, psané, znakové). Během hry plnili účastníci úkoly zadané v anglickém jazyce, včetně úkolů jazykově didaktických, což jednak rozvíjelo jejich dovednosti v angličtině a zároveň posilovalo jejich sebevědomí plynoucí ze zvládnutí úkolů v cizím jazyce.

Specifickou součástí letní školy byl program pro vyučující, kteří pracují s neslyšícími a nedoslýchavými žáky a studenty. Připravené workshopy nabízelely prostor ke sdílení zkušeností, učebních materiálů a osvědčených aktivit. Zajímavé bylo také poznávání vzdělávacích systémů a výukových postupů z jiných zemí. Pozvaná lektorka z Německa se například podělila o své zkušenosti s výukou angličtiny za podpory amerického znakového jazyka. Díky vybraným workshopům a aktivitám, které probíhaly společně se studenty, měli vyučující příležitost poznat studenty i mimo učebnu, sledovat komunikaci studentů v rámci multikulturní a multilinguální skupiny a poznat nové prvky kultury neslyšících. Jedna z vyučujících přínos akce v tomto směru shrnula následovně: „V ČR je to jedinečná akce – nikde jinde jsem se nesečkala s tím, že by se setkávali učitelé anglického jazyka osob se sluchovým postižením a současně i studenti se sluchovým postižením.“

Zajímavým zpestřením byl workshop společný všem účastníkům vedený brněnskou skupinou Hands Dance. Tato skupina slyšících a neslyšících tlumočnicků se specializuje na umělecké tlumočení hudby do znakového jazyka. Praktická dílna nabídla unikátní příležitost vyzkoušet si postupy zpracování hudby pomocí znakových jazyků. Pro většinu účastníků to byla první zkušenost s uměleckou interpretací písní a velký kulturní zážitek. Přípravné kusy pak předvedli během závěrečného ceremoniálu, což byl silný moment této slavnostní akce. Ceremoniál otevřený všem návštěvníkům a obyvatelům Telče zároveň nabídl zajímavé nahlédnutí do kultury neslyšících.

Na základě ohlasů účastníků a velmi příjemné a produktivní atmosféry, která během celé akce panovala, lze tvrdit, že letní škola v Telči byla velmi úspěšná. Slovy účastníků:

Určitě bych ji [letní školu] doporučila všem, kteří učí (i se podílí na výuce – např. tlumočníky) žáky či studenty se sluchovým postižením jakékoli jazyky. Myslím si, že je důležité sdílet zkušenosti a vzájemně se inspirovat – zde je k tomu úžasný prostor. Určitě bych letní školu doporučila i studentům se sluchovým postižením, které učím, aby v praxi zažili užití anglického jazyka v zábavné formě.

Velký podíl na úspěšném průběhu letní školy měli tlumočníci, přepisovatelé a technická podpora ze Střediska Teiresiás Masarykovy univerzity stejně jako přístupné a kvalitně vybavené prostory UC Telč. Tlumočení mezi mluvenou angličtinou a mezinárodním znakovým systémem (MZS) zajišťovaly externí tlumočnice z USA a Irska. MZS je umělý komunikační nástroj, který v případě neslyšících v evropském prostředí plní při mezinárodní komunikaci podobnou roli jako v současné době angličtina v případě slyšících. Vysokou kvalitu servisu přepisovatelů Střediska Teiresiás, kteří zajišťují simultánní přepis mluvené angličtiny, dokládá rovněž skvěle zvládnutá práce ve ztížených podmínkách v terénu, jakou byla například prohlídka hradu Roštejn. Přístupnost akce je zvláště v tomto případě naprosto zásadní a je jedním z rozhodujících faktorů, které účastníky motivují k účasti. Neméně důležitá je široká nabídka služeb, která umožní účast lidem s nejrůznějšími typy a stupni sluchového postižení a různých komunikačních potřeb.

*Jitka Sedláčková
Masarykova univerzita, Filozofická fakulta,
Katedra anglistiky a amerikanistiky*

*Lenka Tóthová
Masarykova univerzita, Teiresiás – Středisko pro pomoc studentům
se specifickými nároky*